

LUG‘ATLAR VA ULARNING TURLARI

Andijon davlat chet tillari instituti

Mamatisaqova Dilnozaxon

Ilmiy maslahatchisi: *Xomidova M*

Annotatsiya: Ushbu maqolada lug‘atlarning tilshunoslikdagi o‘rni, ularning tuzilishi va asosiy turlari haqida ma’lumot berilgan. Lug‘atlar til boyligini saqlash, so‘zlarning ma’nosini tushuntirish hamda tilni o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Maqolada izohli lug‘atlar, tarjima lug‘atlari, terminologik lug‘atlar va boshqa lug‘at turlari haqida batafsil ma’lumot keltirilgan. Shuningdek, lug‘atlarning ilmiy va amaliy ahamiyati ham yoritilgan.

Kalit so‘zlar: *lug‘at, leksikografiya, izohli lug‘at, tarjima lug‘ati, terminologik lug‘at, tilshunoslik*

Аннотация: В данной статье рассматривается значение словарей в языкознании, их структура и основные виды. Словари являются важным источником для сохранения богатства языка, объяснения значений слов и изучения языка. В статье подробно рассматриваются такие виды словарей, как толковые, переводные и терминологические словари. Также освещается научное и практическое значение словарей.

Ключевые слова: *словарь, лексикография, толковый словарь, переводной словарь, терминологический словарь, языкознание*

Abstract: This article discusses the importance of dictionaries in linguistics, their structure, and main types. Dictionaries serve as an important source for preserving the richness of language, explaining word meanings, and learning languages. The article provides detailed information about explanatory dictionaries, translation dictionaries, and terminological dictionaries. The scientific and practical significance of dictionaries is also highlighted.

Keywords: *dictionary, lexicography, explanatory dictionary, translation dictionary, terminological dictionary, linguistics.*

Til insoniyat jamiyatining eng muhim aloqa vositasidir. Til boyligini o‘rganish va uni saqlab qolishda lug‘atlar muhim ahamiyatga ega. Lug‘atlar tilshunoslikning muhim sohasi bo‘lgan leksikografiya bilan bog‘liq bo‘lib, ular so‘zlarning ma’nosi, talaffuzi va qo‘llanishini tushuntirib beradi.

Lug‘atlar nafaqat tilni o‘rganishda, balki ilmiy tadqiqotlar olib borishda ham muhim manba hisoblanadi. Har bir tilning rivojlanishi jarayonida lug‘atlar yaratilib boradi. Lug‘atlar yordamida til boyligi tizimli ravishda jamlanadi va saqlanadi.

Lug‘at – bu til birliklari, asosan so‘zlar va ularning ma‘nolari, izohi yoki tarjimasi berilgan kitob yoki elektron manbadir. Lug‘atlar so‘zlarni tartibli holda joylashtirib, ularning ma‘nosini tushuntirib beradi.

Tilshunoslikda lug‘at tuzish bilan shug‘ullanuvchi soha leksikografiya deb ataladi. Leksikografiya lug‘atlarni yaratish, ularning tuzilishi va turlarini o‘rganadi. Lug‘atlar orqali tilning boyligi, so‘zlarning ma‘nosi va qo‘llanishi haqida ma‘lumot olish mumkin.

Tilshunoslikda lug‘atlar turli mezonlarga ko‘ra tasniflanadi. Eng ko‘p uchraydigan lug‘at turlari quyidagilardan iborat.

Izohli lug‘atlar so‘zlarning ma‘nosini tushuntirib beradigan lug‘atlardir. Bunday lug‘atlarda so‘zlarning izohi, ba‘zan ularning qo‘llanish namunasi ham beriladi.

Masalan, O‘zbek tilining izohli lug‘ati so‘zlarning ma‘nosini tushuntirib beruvchi muhim manbalardan biridir.

Tarjima lug‘atlari bir til so‘zlarini boshqa tilga tarjima qilib beradi. Bunday lug‘atlar til o‘rganishda juda muhim ahamiyatga ega.

Masalan, o‘zbek–ingliz, o‘zbek–rus yoki rus–ingliz lug‘atlari tarjima lug‘atlariga misol bo‘la oladi.

Terminologik lug‘atlar ma‘lum bir fan yoki soha terminlarini o‘z ichiga oladi. Bunday lug‘atlar ilmiy faoliyatda keng qo‘llaniladi.

Masalan, tibbiyot, huquq yoki texnika sohasiga oid terminologik lug‘atlar mavjud.

Frazeologik lug‘atlar tilda mavjud bo‘lgan iboralar va barqaror birikmalarni o‘z ichiga oladi. Bunday lug‘atlar iboralarning ma‘nosi va qo‘llanishini tushuntirib beradi.

Etimologik lug‘atlar so‘zlarning kelib chiqishi va tarixiy rivojlanishini o‘rganadi. Bunday lug‘atlar til tarixini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega.

Lug‘atlar tilni o‘rganishda juda muhim rol o‘ynaydi. Ular so‘zlarning ma‘nosini tushunishga yordam beradi, til boyligini oshiradi va to‘g‘ri nutqni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, lug‘atlar ilmiy tadqiqotlarda ham muhim manba hisoblanadi. Tilshunoslar til birliklarini o‘rganishda lug‘atlardan keng foydalanadilar.

Hozirgi kunda elektron lug‘atlar ham keng tarqalgan. Elektron lug‘atlar foydalanuvchilarga so‘zlarni tez va qulay tarzda topish imkoniyatini beradi.

Xulosa qilib aytganda, lug‘atlar til boyligini saqlash va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Lug‘atlar yordamida so‘zlarning ma‘nosi, qo‘llanishi va kelib chiqishi haqida ma‘lumot olish mumkin.

Tilshunoslikda lug‘atlarning turli turlari mavjud bo‘lib, ular tilni o‘rganish jarayonini osonlashtiradi. Zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi bilan elektron

lugʻatlar ham keng tarqalib bormoqda. Bu esa tilni oʻrganish jarayonini yanada qulay qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. *Abduazizov A. Tilshunoslik nazariyasi. T.: Oʻzbekiston, 2019.*
2. *Safarov Sh. Tilshunoslik asoslari. T.: Fan, 2018.*
3. *Oʻzbek tilining izohli lugʻati. T.: Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.*
4. *Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Oxford University Press.*
5. *Landau S. Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography.*
6. *Internet manbalari.*